

ТАКРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи доктории Султонзода Точибой Султонӣ дар мавзӯи “Камолуддин Хусайни Хоразмӣ ва суннатҳои шарҳнависӣ бар “Маснавии маънавӣ”-и Мавлоно Ҷалолуддини Балхӣ” барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01.- Адабиёти тоҷик пешниҳод шудааст.

Солҳои охир дар илми шарҳиносии ҷаҳонӣ ва аз ҷумла, дар адабиётшиносии тоҷик ба омӯзишу таҳқиқи “Маснавии маънавӣ”-и Мавлоно Ҷалолуддини Балхӣ тавачҷуҳ бештар гардида, таҳқиқи ҷанбаҳои гуногуни он ба яке аз мактабҳои хоси адабиётшиносӣ табдил ёфтааст. Вале то имрӯз дар адабиётшиносии тоҷик дар хусуси шарҳҳои “Маснавии маънавӣ” ва вижагиҳои онҳо таҳқиқоти муқаммалу назаррасе сурат нагирифта, танҳо дар заминаи таҳқиқи баррасии масъалаҳои куллии шарҳнависии осори адабӣ, ки адабиётшиносии фақиди тоҷик, профессор Абдулманнони Насриддин ба вучуд овардааст, баъзе аз матлабҳои умумии вобаста ба шурӯҳи “Маснавии маънавӣ” баён гардидаанд. Аммо масъалаҳои сабабҳои падид омадани шарҳҳои асримиёнагӣ бар “Маснавӣ”, таъйин намудани аввалин шарҳҳо бар ин асар, анвои шурӯҳ, мушаххасоти умдаи шарҳи Камолуддини Хоразмӣ ба ҳайси аввалин шарҳи комили “Маснавӣ” ва сарчашмаҳои он, суннатҳои баъдии шарҳнависӣ бар “Маснавӣ”, сабку услуби онҳо, густариши ҷуғрофӣ ва сӯи шурӯҳ бар ин асар ва соири масоили марбути шарҳҳои “Маснавӣ” зарурат ва аҳамияти пажӯҳиш дар диссертатсияи доктории Султонзода Точибой Султонӣ “Камолуддин Хусайни Хоразмӣ ва суннатҳои шарҳнависӣ бар “Маснавии Маънавӣ”-и Мавлоно Ҷалолуддини Балхӣ”-ро таъйин менамоянд. Бо тавачҷуҳ ба ин ҷихатҳо метавон тасдиқ кард, ки мақсади таҳқиқ ва вазифаҳои, ки диссертант дар назди худ гузоштааст, бағоят мураму саривактӣ мебошанд.

Диссертатсия аз муқаддима, чор боб, мутаносибан ҳаҷдаҳ фасл, хулоса ва китобнома иборат аст. Дар муқаддимаи қор муаллиф, пеш аз ҳама, зарурати таҳқиқи мавзӯро бар асоси бознигариҳои ҳамаҷонибаи пешинаи таҳқиқ муқаррар намуда, ҳадафу вазифаҳои таҳқиқ, равиши баррасии мавзӯ, сарчашмаҳои пажӯҳиш, натиҷаҳои асосии барои дифоъ пешниҳодшаванда, арзиши назарӣ амалии диссертатсия ва амсоли инро мушаххас намудааст. Пешинаи таҳқиқоти роҷеъ ба рӯзгору осори Мавлоно ва вежагиҳои мавзӯиву сабабшиносии осори ӯ, ки аз тарафи муаллифи диссертатсия таъйин карда шудаанд аз он шаҳодат медиҳанд, ки Точибой Султонзода ба мавзӯи таҳқиқ қомилан ворид гашта, ҳудуди баррасии илмии худро дақиқ муайян кардааст.

Боби аввали диссертатсия «Сайри таърихии шарҳнависӣ бар “Маснавии маънавӣ» унвон дошта, масъалаҳои мавриди баррасии муҳаққиқ се фаслро фаро гирифтаанд. Унвонҷӯ нахуст ба масъалаи таъйин кардани аввалин шорехони “Маснавии маънавӣ” рӯҷӯ намуда, муқаррар намудааст, ки аввалин кӯшишҳои шарҳу басти афкор ва

сурудаҳои Мавлонои Балхӣ дар заминаи иродати шогирдону пайравони худӣ ӯ ҳосил шудаанд. Ин шева пайванд ба он мегирад, ки заминаҳои аслии шарҳнависӣ бар ин шоҳкориҳои Мавлоноро аз суханон ва осори худӣ ӯ ҷустуҷӯ бояд намуд, ки ба таъкиди унвонҷӯ тавассути пурсишҳои ёрони вай аз худӣ Мавлоно арзи ҳастӣ намудаанд. Барои исботи назари хеш унвонҷӯ аз осори мансури Мавлоно чун “Мактубот”, “Фихӣ мо фихӣ”, инчунин таълифоти Фаридуни Сипаҳсолор ва Аҳмади Афлукӣ намунаҳо овардааст, ки ҳамагӣ оғозгирии шарҳнависиҳои осори ин орифи бузургро дар рӯзгори худӣ ӯ тасдиқ мекунанд. Ҳамзамон, муҳаққиқ бо анҷоми таҳқиқоти муайяне дар заминаи осори фарзанди Мавлоно - Султон Валад идомаи суннатҳои хоси хонаводагии шарҳу бастаи афкори шоири мавриди назарро дар таълифот ва андешаҳои вай муқаррар намудааст, ки бешак онҳо низ асосан сарчашма ба дидгоҳҳои худӣ соҳиби “Маснавӣ” доранд. Дар ниҳоят, бар пояи ҷустуҷӯҳои илмӣ хеш унвонҷӯ асари “Дақоик-ул-ҳақоик”-и Аҳмади Румиро ҳамчун яке аз нахустин намунаҳои шарҳнигорӣ бар “Маснавии маънавӣ” муқаррар намудааст, ки ба қавли ӯ “ҳарчанд дар ин асар абёти “Маснавӣ” мавриди тавзеҳ ва ташреҳи алоҳида қарор нагирифтаанд, онро ҳамчун тафсирунае бар “Маснавӣ” пазируфта имкон дорад” (саҳ.33).

Дар идомаи баррасии хеш муаллиф нахуст ба масъалаи сарчашмаиносии шинохти осору афкори Мавлоно ва шарҳу тафсири он рӯҷӯ намуда, бо тавачҷӯ ба таҳқиқоти анҷомёфта муқаррар кардааст, ки қадимтарин осоре, ки дар онҳо исми Мавлоно зикр шудааст, таълифоти Алоуддавлаи Симнонӣ, Шайх Насруддин Чароғи Дехлавӣ ва Мир Саид Алии Ҳамадонӣ ба шумор меравад. Ҳамзамон, нигорандаи диссертатсия ба масъалаи зикри номи Мавлоно ва таъсиргирии суханварони пасин, чун Шоҳ Қосими Анвор, Қивомуддини Санҷобӣ, Ҳоҷа Абдулвафои Хоразмӣ, Камолуддин Ҳусайни Хоразмӣ ва дигарон рӯҷӯ намудааст, ки барои эҷод ва таҳаввули мактаби шарҳнависӣ низ нақши муассир гузоштаанд. Ба ҳамин тартиб, диссертант бар асоси ҷустуҷӯҳои пайгириҳои илмӣ хеш рӯҷӯ ба зуҳури мактаби шарҳнависӣ бар “Маснавии маънавӣ” муқаррар сохтааст ва исбот кардааст, ки “Кунуз-ул-ҳақоик” ва “Ҷавоҳир-ул-асрор ва завоҳир-ул-анвор”и Камолуддини Хоразмӣ нахустин шарҳҳои “Маснавии маънавӣ” ба шумор мераванд.

Бо тавачҷӯ бар нуфузи шарҳҳои “Маснавии маънавӣ” ӯ кӯшидааст, ки онҳоро аз рӯи мансубияти ҷуғрофияи таълиф, забони иншо, ҳаҷм ва дараҷаи таълиф тасниф намояд.

Боби дувуми диссертатсия «Камолуддин Ҳусайни Хоразмӣ ва нақду таҳлили “Ҷавоҳир-ул-арор ва завоҳир-ул-анвор» унвон дошта, маҷмӯи мулоҳизоти муаллиф дар ҳафт фасл ва 10 зерфасл баён гардидаанд (саҳ. 51-182). Аз таҳқиқи диссертант чунин бармеояд, ки Камолуддини Хоразмӣ ҳарчанд дар асл бо шарҳи нигоштаи худ ба ин китоби ҷовидонаи Мавлоно маъруф аст, аммо аз ӯ “Девон”-и ашъоре низ боқӣ

мондааст. Дар заминаи таҳқиқоти амиқи анҷомдодаи хеш унвонҷӯ баҳси интисоби “Девон”-и ашъори Камолуддин Ҳусайни Хоразмиро ба Мансури Ҳаллоҷ ба миён гузошта, бар пояи далелҳои қотей муқаррар намудааст, ки дар ҳақиқат ин девон маҳсули фаъолияти эҷодии муаллифи нахустин шарҳи “Маснавии маънавӣ” ба шумор меравад. Азбаски дар қор таҳқиқу баррасии шарҳи Камолуддини Хоразмӣ яке аз вазифаҳои асосии муаллифи диссертатсия қарор гирифтааст, ноғузир ӯ дар давоми мулоҳизарониҳояш ба муқаррар намудани нуқоти муҳимми шарҳи ҳол, суҳанварони ҳамаср, таснифоти куллияи осор ва дигар матолиби марбут ба зиндагинома ва мероси адабии шорехи мазкур кӯшидааст, ки онҳо ҳамагӣ дар ғатҳи саҳифаҳои тозае дар адабиётшиносии тоҷик ва муаррифии як чехраи адабӣ ва мероси шорехи аввалини “Маснавии маънавӣ” аз арзиш ва аҳаммияти ҳосе бархурдор мебошанд. Баробари ин, дар чараёни таҳқиқ ошқор қарда шудааст, ки шорехи мазкур ҳини шарҳи “Маснавии маънавӣ” аз намунаҳои муносиби ашъори хеш низ истифода намудааст.

Муаллифи диссертатсия сабабҳои асосии аз тарафи Камолуддини Хоразмӣ таълиф шудани “Чавоҳир-ул-асрор”-ро ошқор ва нусхаҳои хаттии ин асарро нишон дода, баъд ба мабоҳиси аслии таҳқиқоти хеш ворид мешавад. Шарҳи муфассали марбут ба тайъини сабабҳои таълифи китобро дар асоси муқаддимаи он муайян мекунад, ки ин чанба намоёнгари огоҳии пухтаи диссертант роҷеъ ба шарҳи мазкур ва сарчашмаву заминаҳои иншои он мебошад. Дар идома унвонҷӯ ба баррасии сохтору муҳтавои шарҳи мазкур, аз ҷумла баррасии мақолоти даҳгонаи он, ки ба зикри манокіби бузургони тариқати тасаввуф ихтисос дорад, инчунин таъйини иртиботи он бо матолиби ҳуди шарҳ, равишҳои шарҳи “Маснавии маънавӣ” пардохта, масъалаҳои марбути онҳоро ба таври қатъӣ ва далелҳои маҳкам ҳаллу ғасл намудааст. Мулоҳизарониҳои муаллиф маҳсусан дар ҳамин қисмати қор аз жарғниғарии ихтисосмандонаи диссертант дарак медиҳанд. ӯ дар банди якуми ғасли 6-уми ҳамин боб ақидаи Б.Фурӯзонғар ва чанде аз донишмандони эрониро, ки таъсири ақидаву орои Ибни Арабро бар Мавлавӣ инқор мекунанд, рад намуда, баръакс, бо далелҳои мантӣқӣ нуғузи ақидаи ваҳдативучудии Ибни Арабро бар осори Мавлавӣ ва ҳамчунин Камолуддини Хоразмӣ тасдиқ ва исбот менамояд (саҳ.111-116). Гуғтан мумкин аст, ки масъалаи мазкур дар таҳқиқи диссертант ҳалли ҳудро ёфтааст. Дар заминаи мутолиаи қомили шарҳи мазкур диссертант муқаррар намудааст, ки Камолуддин Ҳусайни Хоразмӣ аз чаҳор шеваи муҳимми шарҳнависӣ: шарҳи доҳилӣ, шарҳ бо ёрии “Девони Қабир”, шарҳ тавассути ҳикоёт, оёт ва аҳодис ва монанди инҳоро ба қор гирифтааст.

Дар баробари ин, муҳаққӣқ ба масъалаи сабқшиносии шарҳи Хоразмӣ низ тавачҷуҳ намуда, мушаххас сохтааст, ки ин асар бо забони содаву равон ва дар ниҳояти мӯъҷазӣ ба қалам омада, дар баробари аҳаммияти қалон доштан дар шарҳу тағсири “Маснавии маънавӣ” аз

арзишҳои шоёни адабиву бадеӣ бархурдор мебошад. Илова бар ин, унвончӯ ба масъалаи сарчашмаиносии “Ҷавохир-ул-асрор” рӯчӯ намуда, “Табақот-ус-сӯфия”-и Абӯабдурраҳмони Суллаймӣ, “Ат-таарруф”-и Абӯбакри Калободӣ, рисолаи “Қушайрия”-и Абулқосими Қушайрӣ, “Тазкират-ул-авлиё”-и Шайх Аттор, “Рисола”-и Фаридуни Сипаҳсолорро ба унвони муҳимтарин манобеи арзишманди ин асар ба таври ҷудогона нақду баррасӣ намудааст. Албатта, чунин кор заҳмати бисёр, мутолиаи густарда ва таҳқиқи бориқбинонаро талаб мекунад, ки онро унвончӯ уҳдабароёна ҳал намудааст.

Боби савуми кор «Шарҳнависӣ бар “Маснавии маънавӣ” дар Шибҳи қораи Ҳинд» аз қисматҳои муҳимму калонҳаҷми таҳқиқоти диссертант мебошад (саҳ.183-313). Дар он муҳимтарин шурӯҳи шорехони ин сарзамин дар фаслҳои ҷудогона бо назардошти арзиш ва аҳаммияти адабиву ирфонии ҳар яки онҳо батафсил таҳқиқ шудаанд. Муҳаққиқ бо ҳадафи таъйини сарчашмаҳои зуҳури шурӯҳи “Маснавии маънавӣ” дар Шибҳи қораи Ҳинд нахуст мавзӯи пайвандҳои рӯҳонии Мавлоно бо Ҳиндро пайгирӣ намуда, таъсир ва нуфузи Мавлоноро дар ин сарзамин аз чанд нигоҳ, аз ҷумла ҷойгоҳи Мавлоно ва осори ӯ дар миёни форсизабонони Ҳинду Покистон, тарҷумаи ашъори шоир ба забонҳои гуногуни ҳиндӣ ва тарҷумаву тафсир, инчунин талхиси “Маснавий” дар забонҳои ин сарзамин, шарҳнависӣ ба ин асар дар нимҷазираи Ҳинд ва монанди инҳоро бори аввал ба риштаи таҳқиқ кашидааст. Дар идомаи баррасиҳои илмии унвончӯ ҷойгоҳи муҳимтарин шарҳҳои ба “Маснавии маънавӣ” навишташуда дар ин сарзамин, аз қабилӣ “Латоиф-ул-маънавӣ фӣ ҳақоқиқ-л-маснавий”-и Абдуллатифи Аббосӣ, “Муқошифоти разавӣ”-и Мавлавӣ Муҳаммадризои Мултонӣ Лохурӣ, “Маҳзан-ул-асрор”-и Валимуҳаммади Акбарободӣ, “Футуҳоти маънавӣ”-и Абдулалӣ Муҳаммад ибни Низомуддин маъруф ба Баҳрулулум, “Асрор-ул-ғуюб”-и Ҳоҷа Айюби Порсо дар фаслҳои ҷудогона таҳқиқ гардидаанд. Муаллиф нахуст дар бораи рӯзгор ва мероси адабиву илмии муаллифони ҳар яке аз ин шурӯҳ мулоҳиза ронда, сипас иқдом бар он намуда, ки вижагиҳо ва арзишҳои адабӣ, шеваҳои хоси шарҳнигорӣ, усулҳои истифода аз қиссаву ҳикоят, оёту аҳодис ва тафсирҳои дохилӣ, баҳрабардорӣ аз шева ва суннатҳои шарҳнависию гузаштагонро дар ин китобҳо муқаррар ва аз дидгоҳи илмӣ мавриди пажӯҳиш қарор диҳад. Ғайр аз ин диссертант кӯшидааст, нусхаҳои хаттӣ ва матбуӣи ин шурӯҳро мушаххас намуда, ба таври ҷудогона роҷеъ ба арзишҳои адабиву бадеӣ ва сарчашмаиносии ҳар яки онҳо изҳори назар намояд, ки бегумон мулоҳизоти дар ин самт баённамудаи ӯ қобили қабул буда, аз аҳаммияти муҳими илмӣ бархурдор ҳастанд. Ба таври қуллӣ, бо итминон метавон гуфт, ки мактаби шарҳнависӣ бар “Маснавии маънавӣ” дар Шибҳи қораи Ҳинд ба таври мустақил бори аввал дар адабиётшиносии тоҷик дар доираи яке аз тамоюлҳои меҳварии ин диссертатсия мавриди баррасӣ қарор гирифтааст ва имкон дорад, ки

бар пояи матолиби ин боб дар оянда силсилаи таҳқиқоти илмӣ рӯи кор оварда шаванд.

Боби чоруми диссертатсия **“Шарҳҳои “Маснави” дар Осиеи Сағир”** унвон дошта, мулоҳизоти илмии нигоранда дар се фасл фароҳам омадааст. Муаллиф аввал андешаҳои хешро дар атрофи мактаби шарҳнигории туркӣ бар “Маснави” баён намуда, ҳамонро асари Аҳмади Румӣ “Дақиқ-ул-ҳақиқ”-ро ба унвони аввалин шарҳ дар ин сарзамин ба таҳқиқ кашидааст. Баъдан, бар пояи мутолеоти анҷомдода ва дастрасӣ бар кутуби манобеъ теъдоде аз шарҳҳои форсиву туркии дар ин диёр ба қалам омадаро баррасӣ намуда, ки аз ҷумлаи онҳо шарҳҳои Сурурӣ, Исмоили Анқаравӣ, шарҳи Муҳаммад Муроди Афандӣ мебошанд. Ҳамзамон бар ин, дар диссертатсия зимни шарҳҳои “Маснави” дар ин сарзамин ба ҷавобияҳои ба ин асари бузурги Мавлоно навиштаи шоирону шорехони турк рӯи шудааст, ки ин ҷанбаи муҳими таҳқиқи муаллиф бо тозагии худ дорои аҳамияти шоёни илмӣ мебошад.

Дар фаслҳои ҷудоғонаи ин боби диссертатсия масъалаи талхису шарҳи “Маснави маънави” низ дар ҳудуди мабоҳиси муаллиф қарор гирифта, нахуст роҷеъ ба масъалаҳои марбут ба сабабҳои рӯи Юсуфи Синаҷок ба кори талхису шарҳи “Маснави маънави” дар китоби “Ҷазираи маснави” ва нашрҳои анҷомёфтаи он мулоҳизаронӣ намуда, ҳамзамон роҷеъ ба шарҳҳои ба ин китоби хулосаи “Маснави маънави” анҷомёфта дар Туркия, Ҳинду Покистон изҳори назар шудааст. Бино ба тадқиқоти анҷомдодаи муаллиф нахустин шарҳи туркии таълифёфта ба китоби “Ҷазираи маснави”, китоби “Шарҳи “Ҷазираи маснави” мебошад, ки ба қалами Шайхи хонақоҳи Ғалата Ғолиби шоир ба қалам омадааст. Дигар аз шарҳҳои туркии ин китоб “Шарҳи интиҳоб” мебошад, ки он аз тарафи шорехи турк Ҷурӣ дар соли 1655 мелодӣ ба қалам омадааст. Бо тақия бар ин шурӯҳ муаллиф муқаррар намудааст, ки баробар бо шурӯҳи “Маснави маънави” мактаби шарҳнависӣ ва талхисҳои он низ таърихи қадима дорад.

Диссертант шарҳи дигари манзуми “Маснави”-ро, ки бо номи “Гулшани тавҳид” маълум буда, ба қалами Иброҳими Шохидӣ тааллуқ мавриди таҳлил қарор додааст, ки ба назари мо ҳамин қисмати кор низ аз бозёфтҳои тозаи Султонзода Тоҷибой Султонӣ мебошад. Баррасии ӯро дар ин хусус аз ҷумлаи мабоҳиси ҷиддиву қобили мулоҳиза ва дорои арзиши муҳими илмӣ мебошад. Аз баҳсҳои мантиқии унвонҷӯ маълум мешавад, ки ин асар дар баробари он ки яке аз шарҳҳои нодири манзуми “Маснави” махсуб меёбад, хулосае аз ин шохкори адабиёти ирфонии форсу тоҷикро низ фароҳам овардааст, ки маҷмӯан аз 600 байт таркиб ёфтааст.

Ба таъкиди унвонҷӯ Шохидӣ ба ҳар байти интиҳобнамуда аз “Маснави маънави” 5 байт шарҳ навишта ва дар маҷмӯъ матни китобро ба 3600 байт расонидааст. Диссертант зимни таҳқиқи вижаҳои ин шарҳи манзум дар баробари баррасии муҳассаноти он

бар пояи қиёси абёти “Маснави маънавӣ” ва сурудаҳои Шоҳидӣ заъф ва норасиҳои кори Шоҳидиро низ баён намудааст, ки ин шеваи кори ӯ аз диди амиқ ва таҳқиқи мушикофона паём мерасонад.

Бояд гуфт, ки кори анҷомдодаи Султонзода Т.С. ба шумули ҳаман бобу фаслҳо аз ҷиҳати назарию амалӣ дорои аҳаммият аст. Таҳқиқоти мазкур ҷиҳати коркард ва таъйин намудани қонуниятҳои ташаккули таҳаввули шарҳнигории адабии форсии тоҷикӣ метавонад кӯмак расонад. Аҳаммияти амалии кор дар он доништа мешавад, ки натиҷаҳои бадастовардаи муаллифро дар навиштани таърихи академии адабиёти форсии тоҷикӣ, китобҳои дарсӣ ва васоити таълим метавон истифода кард. Ҷамчунин аз маводи он барои хондани дарсҳои махсуси “Шарҳнигории осори адабӣ” ва “Адабиёти тасаввуфӣ” кор гирифтани мумкин аст.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи доктории Султонзода Тоҷибой Султони дар мавзӯи «Камолуддин Хусайни Хоразмӣ ва суннатҳои шарҳнависӣ бар “Маснави Маънавӣ”-и Мавлоно Ҷалолуддини Балхӣ” аз ҷиҳати миқёси дарбаргирии мавод, таҷзияву таҳлили масъалаҳои назариву амалии шурӯҳи “Маснави”, хосса “Ҷавоҳир-ул-асрор”-и Камолуддин Хусайни Хоразмӣ ва мушаххасоти он, ташаккули таҳаввули баъдии шарҳнависӣ бар “Маснави” ва сатҳи баланди таҳқиқи дар ин заминаҳо анҷомдодашуда як кори илмӣ яқлухту баохиррасида ва баарзиш мебошад. Баъзе маводи дар кор овардашуда бори аввал ба муомилоти илмӣ ворид карда шудаанд. Аз ин рӯ, натиҷаҳои таҳқиқоти анҷомдодаи Султонзода Тоҷибой Султони мубрам доништан кам аст. Ба фикри мо он бояд ба ҳайси як таҳқиқоти бочуръатонаи тоза дар адабиётшиносӣ арзёбӣ карда шавад.

Аммо дар баробари дастовардҳои муҳимми зикршуда дар диссертатсия баъзе норасиҳо ба мушоҳида мерасанд, ки онҳоро ба таври зер баршумурдан мумкин аст:

1. Дар муқаддима нақсе ҳаст, ки дар аксари қорҳои диссертатсионӣ низ дида мешавад ва он ин аст, ки нуктаҳои асосии барои дифоъ пешниҳодшаванда дар шакли нақшаи қор оварда шудааст. Ба ҷои он мебоист нуктаҳои муҳимтарини аз таҳқиқ ҳосилшуда, ки онҳо мавриди дифоъ қарор дода мешаванд, ба таври хеле фишурда оварда мешуд.
2. Фасли 3-и боби 3 “Шарҳи “Мукошифоти разавӣ”-и Муҳаммадризои Лоҳурӣ ва вижагиҳои он” унвон дорад. Банди аввали он “Баррасии зиндагиномаи шорех” ном гирифтааст (саҳ.197-209), аммо аз ҷӣ бошад, ки дар ин банд сухан фақат дар бораи сохтор ва сарчашмаҳои мавриди истифодаи Муҳаммадризои Лоҳурӣ дар таълифи шарҳи мазкур меравад ва дар бораи шарҳи ҳоли ин шорех ҷизе гуфта нашудааст.
3. Банди 6 аз фасли 3-и боби 3, ки “Қорбурди тафсири дохилӣ дар “Мукошифоти разавӣ” ном дорад, бо иқтибоси поре аз “Маснави” баргирифта аз китоби “Мукошифоти разавӣ”, хотима бахшида шудааст. Қас мехоҳад натиҷагирии диссертантро аз ин банди қор бидонад, вале он вучуд надорад.

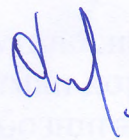
4. Дар аппарати кори илмии соҳаи шарқшиносӣ маъмул аст, ки дар матни кор баъд аз овардани санаи ҳичрӣ, хатти уреб гузошта, санаи милодии онро нишон медиҳанд. Аммо дар кори унвонҷӯ ҳамин асл на ҳама вақт риоя шудааст (саҳ. 33, 34, 35, 57, 60, 62, 129 ...). Ғалатҳои имлоиву техникӣ низ ба назар мерасанд (саҳ. 6, 12, 15, 18, 26, 27, 29, 36...), ки ислоҳи ин ғалатҳо ба салоҳи кор хоҳад буд.

Эродҳои зикршуда, ки баъзеашон ба таври маслиҳат пешниҳод шудаанд ва баъзеи дигар характери техникӣ доранд ва арзиши илмии кори анҷомшударо коҳиш намедиҳанд.

Дар фароварди тақриз дилпуруна гуфта метавонем, ки Султонзода Тоҷибой Султонӣ кори илмии баохиррасида ва муҳимму муфидеро барои дифои дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ пешниҳод намудааст. Диссертатсия аз нигоҳи сохтор, мухтаво, забон ва равиши таҳқиқ мукамал мебошад. Ҳамчунин бояд тазаққур дод, ки муаллиф ба ҳайси як муҳаққиқи ботаҷрибаю санҷидакор ба камол расидааст. Ба ин ақида баҳсҳои олимонаи ӯ бо як зумра донишмандони маъруфи дохилию хориҷӣ, аз қабили Расул Ҳодизода, Бадеуззамон Фурӯзонфар, Абдулбоқии Гулпинорлӣ, Франклин Луис ва монанди инҳо, ҳамчунин таълифоти зиёди чопии ӯ, автореферат ва ин диссертатсия ба хубӣ гувоҳӣ медиҳанд.

Диссертатсияи баррасишаванда ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон комилан ҷавобгӯ буда, соҳиби он Султонзода Тоҷибой Султонӣ сазовори дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10-01-01. - Адабиёти тоҷик мебошад.

Доктори илмҳои филологӣ, профессор,
академики АМИ Тоҷикистон

Салимӣ Н.Ю.

Имзои Салимӣ Н.Ю.-ро тасдиқ мекунам.

